

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ (6-12-2020)

A1. α) 1 α, γ, δ – 2 β, ε

A1. β)

α) «οἰκιστῶν» = οι οικιστές είναι οι ιδρυτές της πόλης, ο Σωκράτης και οι υπόλοιποι συμμετέχοντες στον διάλογο που οραματίζονται την ιδανική πόλη.

β) «αὐτοῦ» = το επίρρημα αναφέρεται στον χώρο εκτός σπηλαίου όπου φθάνουν οι «βέλτιστες φύσεις», στον κόσμο των Ιδεών και της αλήθειας.

γ) «ὦ φίλε» = αναφέρεται στον Γλαύκωνα

δ) «αὐτός» = αναφέρεται στον νόμο και τον κοινωνικοπολιτικό του ρόλο.

ε) «περιττά» = είναι οι τομείς παιδείας και το περιεχόμενο σπουδών που απλώς προάγουν τη γνώση.

B1. α) «ἐκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας»

Ο Αριστοτέλης συνεχίζοντας την παράθεση των προβληματισμών του για τα θέματα παιδείας αναφέρει τη φράση «ἐμποδῶν παιδεία». Με αυτήν εννοεί την παιδεία που παρείχε η πόλη στους νέους σε καθημερινή βάση, την παιδεία που ίσχυε στην κοινωνία του και την εποχή του. Τα μαθήματα, λοιπόν, που διδάσκονταν εκείνη την εποχή, τα διακρίνει σε τέσσερις κλάδους και ήταν:

α) ανάγνωση και γραφή, αντικείμενα τα οποία θεωρούνταν χρήσιμα για τη ζωή («χρήσιμα πρὸς τὸν βίον»),

β) γυμναστική, η οποία συντελούσε στην καλλιέργεια της ανδρείας

γ) μουσική, η οποία θεωρούνταν και χρήσιμη για τη ζωή και ασκούσε ηθική επίδραση στον άνθρωπο, κάτι που και σε παρακάτω απόσπασμα των Πολιτικών ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι ένα παιδευτικό αγαθό όχι μόνον ευχάριστο και διασκεδαστικό, αλλά χρήσιμο και για ηθικούς σκοπούς και για τη διαμόρφωση του άριστου βίου. Συγκεκριμένα αναφέρει: «... πρέπει να θεωρούμε ότι η μουσική ασκεί πάνω μας κάποια επίδραση προς την κατεύθυνση της αρετής, καθώς έχει τη δύναμη ... να δίνει μια ορισμένη ποιότητα στον χαρακτήρα μας, δεδομένου ότι μας ασκεί στο να αισθανόμαστε ευχαρίστηση με τον σωστό τρόπο· με έναν άλλο τρόπο μπορούμε να πούμε ότι η μουσική συμβάλλει στο να καθορίσουμε την πορεία του βίου μας και να καλλιεργήσουμε τον νου μας».

δ) μερικές φορές σχέδιο και ζωγραφική, δεξιότητες που θεωρούνταν κι αυτές χρήσιμες για τη ζωή.

Η αριθμητική δεν αναφέρεται, επειδή ίσως στην Αθήνα αυτή διδασκόταν στο σπίτι και όχι στο σχολείο.

«βάνανσον δ' ἔργον»

Ο Αριστοτέλης ολοκληρώνοντας τις προτάσεις του για την παιδεία θέτει έναν περιορισμό στα επιλεγόμενα πεδία εκπαίδευσης. Τονίζει ότι οι ελεύθεροι νέοι δε θα πρέπει να ακολουθούν τομείς γνώσεις και τις συνεπακόλουθες ενασχολήσεις που κάνουν το σώμα ή το μυαλό τους ακατάλληλο για την άσκηση και τα έργα της αρετής. Αυτά τα αποκαλεί «βάνανσα ἔργα». Το επίθετο «βάνανσος» < βαῦνος («κλίβανος, φούρνος») + αὔω («ανάβω») σήμαινε τον τεχνίτη, τον σιδηρουργό, που έμενε μόνιμα στην πόλη και εργαζόταν εκεί. Οι βάνανσοι ή το βάνανσον

αναφέρονται στην τάξη των εργατών που ασκούν χειρωνακτική, άξεστη και ταπεινή τέχνη. «Βάναυσα», λοιπόν, είναι τα έργα που δεν ταιριάζουν στους ελεύθερους ανθρώπους, είναι αυτά που καθιστούν τον άνθρωπο που τα επιτελεί βάναυσο, δηλαδή ανίκανο να κατακτήσει την αρετή και να πράξει σύμφωνα με αυτή. Φαίνεται, λοιπόν, ότι ο Αριστοτέλης διακρίνει το επίπεδο της παιδείας βάσει κοινωνικής θέσης, καθώς άλλα μαθήματα είναι κατάλληλα για ελεύθερους πολίτες και άλλα για δούλους.

β) Στο απαρέμφατο «καταβαίνειν» ο Σωκράτης αναφέρεται στο χρέος των φυλάκων στην ιδανική του πολιτεία. Αυτοί, αφού θα έχουν εκπαιδευτεί ορθά και θα έχουν φιλοσοφήσει, οφείλουν να κατεβούν στο σπήλαιο, δηλαδή στην πρακτική πολιτική, για να ωφελήσουν με τις γνώσεις τους και την αρετή τους την πόλη ολόκληρη. Ειδικότερα, οι φύλακες θα πρέπει, όταν φτάσουν στην ηλικία των 35 ετών, να αρχουν στον πόλεμο και να αναλαμβάνουν αξιώματα που αρμόζουν σε νέους. Όταν γίνουν 50 ετών, τότε πια μπορούν να μοιράζουν τον χρόνο τους ανάμεσα στη φιλοσοφία και στην άσκηση της εξουσίας. Όταν θα έχουν εκπαιδεύσει τους διαδόχους τους, θα είναι έτοιμοι πια να φύγουν από τη ζωή και να κατοικήσουν στις νήσους των Μακάρων.

Και το ουσιαστικό «κατάβασις», όπως και το αντίστοιχο ρήμα, χρησιμοποιείται συμβολικά. δείχνει μια πορεία επιστροφής: από τη θεωρητική ενασχόληση με σχετικώς αφηρημένα αντικείμενα, όπως τα μαθηματικά και η διαλεκτική, στην πρακτική αντιμετώπιση προβλημάτων της καθημερινής ζωής μέσα στην πόλη. Οι φύλακες, οι πεπαιδευμένοι, έχουν χρέος να επιστρέψουν στην καθημερινότητα και από ηγετική θέση να προσφέρουν στο σύνολο των πολιτών όσα έμαθαν και είδαν στην πορεία τους προς το Αγαθό.

B2. Ο Αριστοτέλης στη συγκεκριμένη ενότητα παρουσιάζει τους προβληματισμούς του για την παρεχόμενη παιδεία στην εποχή του, τονίζοντας τη δυσκολία αποσαφήνισης και συγκεκριμενοποίησης των στόχων και της μορφής της. Έτσι διαπιστώνει ότι δεν υπήρχε νομοθετική κατοχύρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος, δεν υπήρχε δημόσια παιδεία αλλά αφηνόταν στην ιδιωτική πρωτοβουλία με αποτέλεσμα να μην κυριαρχεί η ευδαιμονία στο πλαίσιο ολόκληρης της πόλης.

Διακρίνει, λοιπόν, στην εποχή του και μας παραδίδει τρεις τύπους παιδείας:

α) την ωφελμιστική παιδεία, με την οποία επιδιώκεται το πρακτικό και το ωφέλιμο, τα χρήσιμα για τη ζωή («τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον»)

β) τη «γνωσιοκεντρική / νοησιαρχική, η οποία δίνει προτεραιότητα στην καλλιέργεια του νου, σε αυτά που απλώς προάγουν τη γνώση («τὰ περιττά»).

Με την έκφραση «περιττά» ο Σταγειρίτης δηλώνει το σύνολο των γνώσεων που δεν αποβλέπουν σε άμεσες πρακτικές εφαρμογές. Είναι πολύ χαρακτηριστική η αναφορά του στη γνώση, τη θεωρούμενη από κάποιους άχρηστη, που είχαν προσωκρατικοί φιλόσοφοι όπως ο Θαλής και ο Αναξαγόρας: «Αυτός είναι ο λόγος που τον Αναξαγόρα, τον Θαλή και τους όμοιούς τους οι άνθρωποι τους λένε σοφούς, όχι όμως φρόνιμους, αφού τους βλέπουν να μην ξέρουν τι είναι συμφέρον για τον εαυτό τους· λένε δηλαδή γι' αυτούς ότι ξέρουν πράγματα μοναδικά, θαυμαστά, δυσνόητα και θεϊκά, που είναι όμως άχρηστα –με το νόημα ότι δεν ψάχνουν να βρουν τι είναι αυτό που λέμε “καλό για τον άνθρωπο”»

γ) την ηθοπλαστική, η οποία προτάσσει τη διάπλαση του ήθους των παιδιών, αυτά που τείνουν προς την αρετή («τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετήν»).

Ο Αριστοτέλης δεν επικεντρώνεται σε μία μορφή παιδείας από τις παραπάνω αλλά ακολουθεί τη μέση οδό, τη μεσότητα. Κριτήριο επιλογής της γνώσης που θα λαμβάνουν οι νέοι είναι η «μεσότητα» ανάμεσα στο θεωρητικό και στον πρακτικό βίο και υποστηρίζει ότι οι νέοι πρέπει ασφαλώς να μαθαίνουν γνώσεις χρήσιμες για τη ζωή, όπως η ανάγνωση, η γραφή, η αριθμητική και το σχέδιο, αλλά από αυτές όχι όλες, παρά μόνο τις αναγκαίες. Η παιδεία πρέπει να μεταδίδει στους νέους αρετή, για να επιτύχουν έναν καλύτερο τρόπο ζωής. Κι από τις αναγκαίες, όμως, πρέπει να μαθαίνουν όσες ταιριάζουν σε ελεύθερους ανθρώπους και όχι τις ευτελείς που ασκούν οι δούλοι, οι οποίες αδρανοποιούν το σώμα και τον νου του ανθρώπου, τον καθιστούν αγροίκο, άξεστο («βάνουσον») και τον απομακρύνουν από την κατάκτηση της αρετής. Δεν αρμόζει στους ελεύθερους ανθρώπους να αναζητούν σε κάθε γνώση τη χρησιμότητα, γιατί αυτή μπορεί να τους οδηγήσει στη μονομέρεια.

Ο χαρακτήρας της παιδείας, κατά τον Αριστοτέλη, πρέπει να είναι κυρίως ηθοπλαστικός και να στοχεύει τόσο στη διαμόρφωση του σώματος όσο και του πνεύματος του ελεύθερου ανθρώπου. Προβάλλει ένα πρότυπο γνώσης που συνθέτει τη χρησιμότητα, την αναγκαιότητα, την επιστημονική αλήθεια με κυρίαρχο τον ηθοπλαστικό προσανατολισμό.

B3. α) 1 ε -2ζ -3 η - 4 δ -5 β - 6 ι - 7 α

β) ἀμφί+βαίνω διάβαση -ἐπιβάτης -βωμολοχία-βηματοδότης
σύν + ἀρμόττω εναρμόνιση- συναρμολόγηση- φυσαρμόνικα-εφαρμογή
ἐπί +τρέπω αποτροπή- τροποποίηση - αποτρόπαιος-επιτρεπτός

B4. α2 -β8 -γ7 -δ5- ε4 -στ9 -ζ3 -η1 -θ10 -ι6

B5. Ο Σωκράτης, όπως διαπιστώνουμε στο πρωτότυπο κείμενο, χρησιμοποιεί τρεις μετοχές «συναρμόττων, ποιῶν και ἐμποιῶν» για να καταδείξει τρεις λειτουργίες-στόχους του νόμου, την κοινωνική λειτουργία, την οικονομική και την παιδαγωγική-πολιτική. Με το πρώτο μετοχικό σύνολο, «*συναρμόττων τούς πολίτας*» ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας α) την πειθώ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και β) τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει. Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο «*ποιῶν μεταδιδόναι*» ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης. Με το τρίτο μετοχικό σύνολο «*ἐμποιῶν... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως*» δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Όλες αυτές οι εκφράσεις τονίζουν emphatically μια θεμελιακή ιδέα της πλατωνικής Πολιτείας: Η πόλη αποτελεί

ένα οργανικό σύνολο, έναν οργανισμό που προϋποθέτει τη συνύπαρξη και συλλειτουργία των μελών του. Μέλη της πολιτείας είναι οι πολίτες· εφόσον η πόλη επιδιώκει τη συλλογική ευτυχία, θεωρείται αναγκαίο να υπάρχουν μεταξύ των πολιτών ισχυροί δεσμοί. Η μη διάσπαση του κοινωνικού ιστού αλλά και η ισχύς του αποτελούν για τον Πλάτωνα ύψιστο ζητούμενο.

Κάτι αντίστοιχο αναφέρει και ο Δημοσθένης στον λόγο του, προσωποποιώντας και αυτός τον νόμο και εστιάζοντας και αυτός στην κοινωνική, ηθική και οικονομική προσφορά του νόμου («οι νόμοι θέλουν τη δικαιοσύνη και την αρετή και το ωφέλιμο») και στην καθολική ισχύ του («προβάλλεται ως γενικός κανόνας, που ισχύει εξίσου και με όμοιο τρόπο για όλους»). Επίσης και σε αυτό το απόσπασμα γίνεται λόγος για την επιβολή τιμωριών στους απείθαρχους, που λειτουργεί ως κατασταλτικό μέσο και μέσο παραδειγματισμού των πολιτών. Βέβαια, ο Δημοσθένης δίνει και μια άλλη διάσταση στον νόμο αποδίδοντάς του θεϊκή προέλευση («θεϊκή ανακάλυψη και δωρεά») και κάνοντας και μια αναφορά στην ανθρώπινη φύση που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη συμπεριφορά του κάθε ατόμου.

Γ1. Αλλά, χαρισματικέ(ευλογημένε) Σωκράτη, ακόμη και τώρα άκουσε εμένα και σώσου (να σωθείς). Γιατί, αν εσύ πεθάνεις, δε υπάρχει σε μένα μία συμφορά αλλά εκτός του ότι αφενός στερούμαι έναν τέτοιο ικανό (άνθρωπο) που ποτέ κανένα δε θα βρω, αφετέρου ακόμη θα φανώ σε πολλούς, οι οποίοι δεν γνωρίζουν καλά εμένα και εσένα, ότι τάχα, αν και ήμουν ικανός (μπορούσα) να σε σώσω, αν ήθελα να ξοδέψω χρήματα, το αμέλησα. Και βέβαια, ποια φήμη (γνώμη) θα ήταν χειρότερη από αυτήν, από το να φαίνομαι ότι θεωρώ σημαντικότερα τα χρήματα από τους φίλους; Γιατί οι περισσότεροι δεν θα πεισθούν ότι εσύ ο ίδιος δεν θέλησες να φύγεις από δω, ενώ εμείς ήμαστε πρόθυμοι.

Γ2. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο μαθητής του Σωκράτη, Κρίτωνας, στην προσπάθειά του να πείσει τον Σωκράτη να αποδράσει από τη φυλακή που κρατείται, χρησιμοποιεί ενθυμήματα αλλά δημιουργεί και μια φορτισμένη συναισθηματικά κατάσταση, για να επηρεάσει τον δάσκαλό του. Αρχικά υπογραμμίζει την απώλεια που θα βιώσει ο ίδιος χάνοντας τον δάσκαλο του, που είναι αναντικατάστατος γι' αυτόν («οἷον ἐγὼ οὐδένα μὴ ποτε εὐρήσω»). Στη συνέχεια, γνωρίζοντας την ψυχολογία της μάζας, αναφέρεται σε πιθανή επίρριψη ευθυνών από τη μεριά της κοινωνίας προς το πρόσωπό του και προς τους υπόλοιπους μαθητές, που ίσως τον θεωρήσουν υπεύθυνο για τη μη παροχή προστασίας (οικονομικής και ηθικής) προς τον καταδικασμένο δάσκαλό του («ἔτι καὶ πολλοῖς δόξω . . . ἀμελήσαι»). Στο τέλος τού αναφέρει αφενός ότι δεν απαιτείται μεγάλο χρηματικό ποσό, για να χρηματιστούν αυτοί που θα τον βγάλουν από τη φυλακή, και αφετέρου ότι υπάρχουν πολλοί έτοιμοι να συνδράμουν οικονομικά για την απελευθέρωσή του, όπως ο Σιμμίας και ο Κέβης.

Γ3. α) ταῦτα: δεικτική τοῦτο

ὄ: αναφορική ἄ

τινές: αόριστη τις

σε: προσωπική ὑμᾶς

β) πιθοῦ πείθου
σώθητι σώζου
ἀποθάνης ἀποθνήσκης
ἐστίν ἴσθι
ἴσασιν ἴσθι

γ)

εὐτελεῖς: εὐτελεῖ

προθυμουμένων: προθυμείσθω

Σώκρατες : τῷ Σωκράτει

Γ4. α) πολλοῖς= δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο δόξω

ταύτης= γενική συγκριτική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός στο αἰσχίων

προθυμουμένων= εναντιωματική μετοχή, γενική απόλυτη ως επιρρηματικός προσδιορισμός της εναντίωσης στο οὐκ ἠθέλησας

χρήματα= υποκείμενο στο ὑπάρχει, αττική σύνταξη

β) ΥΠΟΘΕΣΗ: ἐὰν σὺ ἀποθάνης - ΑΠΟΔΟΣΗ: ἐστίν - ΕΙΔΟΣ: αόριστη επανάληψη στο παρόν και μέλλον

Μη πραγματικό :εἰ σὺ ἀπέθανες ΑΠΟΔΟΣΗ: ἄν ἦν

Σύμπτυξη: σοῦ ἀποθανόντος

γ)Ενεργητική εἷς δὲ καὶ κεκόμικεν τοῦτο ἀργύριον ἰκανόν

Παθητική τοῦτο ἀργύριον ἰκανόν ὑφ' ἑνός κεκόμισται